

Balkanlardan ve Kırım'dan İstanbul'a gelen muhacirler.

Stalin tarafından Sibirya'ya sürgüne gönderilen Ahıska lırlar, 1944.

Mitolojik Bir Hafızanın Yönlendirdiği Bir Göç: Puritanist Göç Hareketi

Mehmet ALICI*

Atıf/©: Alıcı, Mehmet (2008). Mitolojik Bir Hafızanın Yönlendirdiği Bir Göç: Puritanist Göç Hareketi, Milet ve Nihal, 5 (3), 303-321.

Özet: Bu çalışma, İngiltere’de Protestan Puritan hareketin 1630’larda yoğunluk kazanan Amerika göçünün arka planını ve bu göçün mitoslaştırılması sürecini irdelemeyi hedeflemektedir. Bu noktada göç arzusunun geri planındaki sosyo-politik ve dini-ahlâki nedenlerin varlığı, ele alınmaktadır. Bu bağlamda Puritanlar ile Kraliyet arasındaki muhalefet süreci çeşitli açılardan zikredilmektedir. Bu karşıtlığın sertleşmesi, Puritan hareketin siyasi ve dini açıdan gücünü yitirmesine yol açmış ve derhal bir çözüm yolu bulmasını elzem kılmıştır. İşte bu noktada Puritanlar, İngiltere’de yaşamının mümkün olmadığına hükmederek Amerika’ya göç fikrini ortaya attılar. Baskılardan kurtulmanın yolu olan göç hareketi, siyasi, dini, sosyal ve ahlâki durumlar göz ardı edilerek mitolojik bir boyutta ele alındı. Bu mitolojik söylemin temel referansları Eski Ahit kaynaklıdır. Puritanlar, Eski Ahit’teki ilahi cezalandırmalar, peygamberlerin kavimlerini terk ettiği ve benzeri hikâyelerle İngiltere’deki yaşamlarını benzeştirerek Amerika’ya göçü bir mit haline dönüştürdüler.

Anahtar Kelimeler: Puritanizm, İngiliz Anglikan Kilisesi, Amerika, Göç, Mitoslaştırma, Eski Ahit.

Giriş

XVI. yüzyıl, Katolisizm’i topyekün bir eleştiriye tâbi tutan Protestanlığın bütün Avrupa’da tarih sahnesine çıktığı dönem olarak bilinir. Kıta Avrupası’nda halk düzeyinde gerçekleşen ve zaman

* Araş. Gör., İstanbul Üniversitesi İlahiyat Fakültesi.

zaman yerel yöneticilerin desteğiyle neşvünema bulan reformasyon faaliyetlerinin aksine İngiltere’de reformasyon devlet eliyle gerçekleştirilmeye çalışılmıştır. Dahası bir millilik ve yerellik vurgusu İngiliz Kilisesi’nde etkisini yitirmemiştir. İngiliz Anglikan Kilisesi reformasyon sürecinin başladığı XVI. yüzyılda ve devamında Katolisizm’den ayrılamayan ama Protestan harekete de duyarsız kalamayan bir liturjiyi ve teolojiyi benimsemiştir. Bunun etkin saiklerinden biri de kraliyet siyasetinin kiliseye aksettirilmesi olmuştur.

Anglikan Kilise yapılanması dikkate alındığında, kilisenin merkeziyetçi bir tavırla idaresi anlamına gelen episkopasi¹ geçerliliğini sürdürmüştür. Bunun yanı sıra dini pratikler ve teoloji bağlamında İngiliz Kilisesi’nde Protestanlığın vurgusuna rağmen Katolik uygulamalar devam etmiştir. İngiliz Protestanlar özellikle de Puritanlar İngiliz Anglikan Kilisesi’nde gerçekten bir reformasyonun gerçekleşmediğine sadece Roma Katolik Kilisesi’nin siyasi idaresini reddetmekten öte bir şey yapılmadığı iddiasındaydılar. Örneğin kiliselerde altar masasının yer aldığı, Katolik papaz kıyafetinin hâlâ giyildiği ve benzeri katolisizmi andıran faaliyetlerin varlığından söz etmekteydiler. Dolayısıyla İngiliz Kilisesi’nde reformasyon adına yapılacak daha çok şey vardı. Hâlbuki Anglikanlar için süreç içerisinde İngiliz Kilisesi’nin reformasyonu için yapılanlar yeterli sayılmış, Katolik ve Protestan olmak üzere iki aşırı ucun ortası bulunmuştu².

İngiliz Kilisesine dair bu düalist denebilecek liturjik ve teolojik yapının Protestanlık lehine değişmesi uğruna çaba gösteren ve

¹ Episkopasi, piskoposların yönetimindeki kilise hiyerarşisidir. VIII. Henry, Papalıktan İngiliz Kilisesi’ni ayırdığında, idare sisteminde kurumsal bir değişikliğe gitmedi. Bu durumun en belirgin nedeni Havarisel bağlantının devam ettirilmesidir. Bu tür bir benzetmeye gidilmesi, piskoposluğun Tanrı kaynaklı bir yetki olduğunun doğrulanması gayretinin bir tezahürüdür. Bu bağlamda dönemin Anglikanları, Kutsal Kitap’ta olmadığı iddia edilen kilise idare sistemini (Episkopasi) bu şekilde kabul edilebilir kılmaya çalışmışlardır. J. Pelikan, ed., *The Encyclopedia of Christianity*, Leiden, Brill, 2001, c. II, s. 107-108.

² R. J. Acheson, *Radical Puritans in England 1550–1660*, New York, Longman, 1993, s. 8; J. Adair, *Founding Fathers, The Puritans in England and America*, London, Dent and Sons, 1982, s. 85-86, *The Advertisements (1559)*, (Çevrimiçi) <http://history.hanover.edu/texts/ENGref/er81.html> 10 Şubat 2009.

bunda da yaklaşık bir asır boyunca ısrar eden Kalvinist bir hareket vardı. Puritanizm olarak tanımlanan bu akımın taraftarları, İngiliz Kilisesi'nin yeterince reforma tâbi tutulmadığı iddiasından hareketle Katolik unsurlardan tam olarak arındırılmış olmayı ifade eden "ileri reformasyon" idealini geliştirdiler. İngiltere'de reformasyonun Kıta Avrupası'ndan farklı olmasına paralel olarak, Puritan hareket de Avrupa'da çağdaşı olan hareketlerden farklıydı. Bunun en bariz işareti ise onların İngiliz Kilisesi'ni asla terk etme çabaları ve reformasyonu kilisede gerçekleştirme idealleriydi³.

Bu çalışmada ise Puritanların XVII. yüzyılın ikinci çeyreğinde gerçekleştirdikleri Amerika göçünün nedenlerini konu edinmektedir. Puritan hareketin savunduğu kilise içinde "ileri reformasyon" idealine karşı kraliyetin muhalif tutumunun doğurduğu en önemli sonuçlardan biri bu göç olgusudur. Zira Puritanlar, muhalif oldukları kraliyetin kiliseden Puritanları atarak ve onların siyasi açıdan etkin olduğu parlamentoyu tatil ederek bir baskı politikası izlemesi, yok olmayla yüz yüze kalan Puritanların acil bir çözüm yolu bulmalarını gerekli kılmıştı. İşte tam da bu noktada Amerika'ya göç fikri ve bu fikir etrafında geliştirilen mitolojik söylem, onlar için kurtuluşun yegâne yolunu işaret etmiştir. Kutsal metindeki argümanları kendi hayatlarıyla benzeştiren Puritan hareketin önderleri, göçün kitlesel bir hâl almasında ve mitoslaştırılmasında etkin bir rol oynamıştır. Hâlbuki bu göçün dini-ahlâki gerekçelerinin yanı sıra, siyasi, sosyo-ekonomik arka planı vardı. Bu çalışmada Amerika'ya Puritanist göçün farklı nedenleri ve bu göçün mitoslaştırılması üzerinde durulacaktır.

I. Göçün Siyasi ve Ekonomik Boyutu

İngiltere'de siyasi erkin kraliyet ve parlamentodan oluşan düalist bir yapı arz ettiği görülür. Kraliyetin bir karar alırken bunu parlamentodan geçirmesi, otoritenin bu iki kurum arasında paylaşıldığını gösteren işaretlerden biridir. Mesela VIII. Henry, manastırların

³ J. Spurr, *The English Puritans, 1603–1689*, New York, St. Martin's Press, 1998, s. 29, 53, 56; S. Foster, *The Long Argument; English Puritanism and The Shaping of New England Culture, 1570–1700*, London, The University North Carolina Press, 1991, s. 53.

ilgasına dair kanunu parlamentodan çıkararak uygulamaya koymuştu. Hatta ikinci evliliğinin geçerliliği kilise ve parlamento tarafından onaylanmıştı. Dolayısıyla zaman zaman kraliyet tarafından feshedilse de, dönemin parlamentosunun siyasi açıdan göz arde edilmeyecek bir gücü vardı. Öyle ki reformasyon hareketinin İngiltere topraklarına ayak basmasından itibaren parlamento Katolik ve Protestan unsurların siyasi bağlamda kozlarını paylaştıkları adeta bir arenaya dönüşmüştü. Bu süreci belki de en verimli şekilde kullanan Puritanlar, feodal toprak sisteminden vazgeçip küçük imalathanelerle sanayileşme peşinde koşan yeni orta sınıfın sempatisini kazanmış ve onları parlamentoda aktif rol alma konusunda ikna etmişlerdi⁴.

XVI. yüzyılda İngiliz Kilisesi'nin yapılanması sürecinde adından sıkça söz ettiren Puritan hareket, sonraki asırda daha çok siyasi talepleri, karşı çıkışları ve parlamento içindeki aktif tutumuyla tarih sahnesinde yerini almıştır. Ayrıca İngiltere'nin siyasi geçmişinde bir kralın idamına yol açan iç savaşın (1642-1649) mimarları arasında da bu aşırı Protestan akımın taraftarları etkin rol almışlardır⁵.

Puritanları, XVII. yüzyılın ilk çeyreğinden itibaren göç etmeye zorlayan ve İngiliz Kilisesi'nin Katolisizm'den arındırılması gayretinde ümitsizliğe düşüren etkenlerin başında siyasi otoritenin, daha doğrusu kraliyetin I. James'ten (1603-1625) bu yana uyguladığı politikalar vardı. Zira kraliyet, Puritanların aktif olduğu parlamentonun aldığı birçok kararı ya bozmuş ya da aksi yönde tavır sergilemiştir. Bu durum özellikle göçün yoğunluk kazandığı I. Charles (1625-1641) döneminde kendisini oldukça hissettirmiştir⁶.

⁴ P. Collinson, *The Elizabethan Puritan Movement*, Oxford, Clarendon Press, 1991, s. 23; T. M. Lindsay, *A History of The Reformation*, c. II, New York, Charles Scribner's Sons, 1917, s. 328; K. S. Latourette, *A History of Christianity*, London, Harper&Row, 1953, s. 801.

⁵ J. T. Cliffe, *Puritans in Conflict, The Puritan Gentry During and After The Civil War*, London, Routledge Press, 1988, s. 42-49, 53-56.

⁶ C. Durston-J. Eales, "Puritan Ethos", *The Culture of English Puritanism 1560-1700*, ed. C. Durston, J. Eales New York, St. Martin's Press, 1996, s. 14, 25, 30; P. Collinson, "Elizabethan and Jacobean Puritanism as Forms of Popular Culture",

I. Elizabeth saltanatının son yıllarında kilise liturjisi ve idaresi gibi konularda etkinliğini yitiren Puritan hareketin gerileyiş sürecini, 1604 yılında gerçekleştirilen Hampton Saray Konferansıyla başlatmak mümkündür. Bu konferans, Puritan rahiplerin yeni kral I. James'e "Binler Dilekçesi" diye adlandırdıkları bir metinle başvurmaları neticesinde gerçekleştirilmişti. Ancak adı geçen dilekçe çerçevesinde istenenlerin neredeyse hiçbirinin bu toplantıda kabul görmeyişi ve reddedilişi, İngiliz Kilisesi'ni Kalvinist bir yapıda şekillendirmenin peşinde olan Puritanları hayal kırıklığına uğratmıştı. Yine bu süreçte I. James İskoçya'yı İngiltere'yle birleştirmiş, aynı şekilde İskoç Kilisesi'ni de kendisine bağlamıştı. Bunun yanı sıra Protestanların, özellikle Puritanların tasvip etmediği ve yasaklanmasını arzu ettiği Pazar günleri öğleden sonra yapılan eğlenceleri de *Sporlar Kitabı* (Book of Sports) adıyla yayınlamaya başlamıştı. Dolayısıyla, dindışı addettiği örfi uygulamaların resmiyet kazanması, Puritanların ahlâki reformasyon çabalarına büyük bir darbe vurmuştu⁷.

İngiliz Kilisesi'nin reformasyonu için çabalayan ve siyasi otoritenin muhalefetiyle karşılaşan Puritanlar, Kıta Avrupası'ndaki Protestan dindaşlarına da Otuz Yıl Savaşlarında destek veremeyişleri onlar için başka bir hüznün kaynağı olmuştu. 1618 yılında patlak veren ve kısa sürede bütün Avrupa'ya yayılan Otuz Yıl Savaşları, Protestanların zaferi sonucu 1648 yılında imzalanan Vestfalya Barışı Antlaşması'yla sona ermiştir. Bu antlaşmayla Katolik İspanya'nın Avrupa'daki gücü kırılmış ve Protestan mezhepler resmi meşruiyet kazanmıştır. İşte bu dönemde İngiltere kralı I. James, Katolik İspanya ile Protestan Hollanda'dan birini tercih etmek ye-

The Culture of English Puritanism 1560-1700, s. 36; Latourette, *A History of Christianity*, s. 816.

⁷ S. B. Babbage, *Puritanism and Richard Bancroft*, London, S.P.C.K, 1962 s. 47, 54-56,58-59; Acheson, *Radical Puritans*, s. 19; Spurr, *The English Puritans*, s. 59; K. L. Sprunger, *The Learned Doctor William Ames; Dutch Background of English and American Puritanism*, Urbana, University of Illinois Press, 1972, s. 7; The Millenary Petition (1603), <http://coursesa.matrix.msu.edu/~hst201/Millinary-Petition.htm>, 30 ocak 2009.

rine çekimsiz bir tutum sergilemiş ve Protestanlara yardım etmekten uzak durmuştur⁸.

James döneminde aşırı Protestanlara özellikle de Puritanlara yönelik bu baskıcı tutum, I. Charles'ın 1625'te tahta çıkışıyla daha da sertleşmişti. Parlamantonun işlevini tam anlamıyla yerine getirmesini engelleyen yeni kral, bununla da yetinmeyip 1628'de parlamantoyu tatil etmiş ve bir iç savaşın çıkmasına zemin hazırlayan bir tutum izlemiştir. Zira İngiliz Kilisesi'nin resmi kurumlarında Puritan vaiz ve din adamlarının kiliseden uzaklaştırılması nedeniyle etkinliğini yitiren Puritan hareket, siyasi olarak sadece parlamanto düzeyinde Puritan sempatizan orta sınıf aracılığıyla etkiliydi⁹.

Charles'i, 1641'de kendi idamına götüren siyasi tavrı özellikle de parlamantoya karşı tutumunun seyri ele alınacak olursa, öncelikle onun krallık anlayışı önem kazanmaktadır. Ona göre kral, hiçbir şekilde halkı tarafından kontrol edilemezdi. Çünkü kral ilahi adalete tâbi olarak halkı idare etmekle görevliydi. Dolayısıyla krala karşı halkın iradesinin tezahürü sayılabilecek parlamantonun da bir önemi yoktu. Bu düşüncesinin izdüşümleri parlamantonun yakalama emri verdiği Roger Manwaring'i (1590-1653) piskopos atamasında ve parlamanto muhalifi Buckingham dükünü kraliyet danışmanı yapmasında ortaya çıktı. Bunun ötesinde birçok kilise yetkilisinin ve parlamenterin karşı çıkışına rağmen Fransız bir Katolik olan Henrietta Maria (1609-1669) ile evlendi¹⁰.

Tahta çıkışının ikinci yılında kendisine yeteri kadar itaat etmediğine inandığı parlamantoyu dağıtan I. Charles, 1626'da kendisine yakın isimlerden oluşan yeni bir parlamanto kurdu. Fakat

⁸ Foster, *The Long Argument*, s. 80, 127; M. Spahn, "The Thirty year's War", *Catholic Encyclopedia*, (Çevrimiçi) <http://www.newadvent.org/cathen/14648b.htm>, 16 Ocak 2009.

⁹ C. Hill, *1640 İngiliz Devrimi*, çev. Neyyir Kalaycıoğlu, İstanbul, Kaynak Yay., 1983, s. 52. C. Hill, *Society and Puritanism in Pre-Revolutionary England*, London, Mercury Books, 1966, s. 242.

¹⁰ C. Walker, *A History of the Christian Church*, Edinburg, Clark&Charles, 1963, s. 411; H. J. Grimm, *The Reformation Era, 1500-1650*, New York, Macmillan, 1954, s. 551-552; H. Belloc, *Charles I*, Norfolk, IHS Press, 2003, s. 88-97; Hill, *Puritanism and Revolution*, s. 241.

kralın mutlak monarşi arzusu bu yeni parlamentoyu da rahatsız etti ve özellikle sonradan parlamenter olan aşırı Protestanların “Hak Dilekçesi” adında bir beyanda bulunmalarına yol açtı. Bu dilekçe, kralın yetkilerini kısımakta, bütün harcamaların parlamento rızasıyla gerçekleştirilmesini ve vergilerin parlamento onayından sonra yürürlüğe girmesini istemekteydi¹¹. Bunun üzerine kral 1628’de parlamentoyu tatil etti. Artık dini konular Kilise Temsilciler Meclisi ve kralın onayıyla karara bağlanıyor ve kralın ihtiyaç duyduğu para da, parlamento onayı olmaksızın toplanıyordu. 1629 yılı geldiğinde kralın Katolik ve kader konusunda özgür iradenin varlığına vurgu yaparak Calvin’in kader algısına şiddetle karşı çıkan Arminian unsurlardan kurduğu yeni bir parlamento işbaşı yaptı. Dolayısıyla zamanla Kalvinist Puritan sempatican aristokrasi, parlamento içerisinde kendisine yer bulsa da, kral Sivil Savaş’ın patlak verdiği günlere değin işlerini parlamento olmadan görmekteydi¹². İşte tam bu tarihlerde Puritanlar arasında Amerika’ya göç düşüncesinin hayata geçirilmesi, en üst sıradaki gündem maddesi haline gelmiştir. Zira bu süreçte Puritanların “ileri reformasyon” adına toplumsal hayatın hiçbir alanında varlık gösterememeleri bu göç fikrini biraz da zorunlu olarak tetiklemiştir¹³.

1629’da Fransa’yla 1630’da İspanya’yla barış yapan kral, dış siyaset bağlamında iktidarını sağlama almaya çalışmış, İskoçya’yla da kendisini İskoçların kralı olarak tanıtan fakat çok uzun sürmeyen bir barış antlaşması imzalamıştır¹⁴. Tahta çıkışından 1640’a kadar parlamentoya ihtiyaç duymadan mutlak monarşisini yürüten I. Charles, mali sıkıntılardan kurtulmak için parlamentoya başvurursa da, bundan bir netice alamamıştır. Hatta İskoçlarla yapılan savaşta parlamentonun desteğinden yoksun olan kraliyet ordusu yenilmiş ve Kuzey İngiltere İskoç yönetimine geçmiştir. 1640 Kasım’ında tekrar toplanan parlamento, kralın birçok yetkisine sınırlama ge-

¹¹ *The Petition of Right (1628)*, (Çevrimiçi) <http://www.constitution.org/eng/petright.htm> , 15 Ocak 2009; Hill, *İngiliz Devrimi*, s. 52.

¹² Hill, *Puritanism and Revolution*, s. 242; Grimm, *The Reformation Era*, s. 550; Spurr, *English Puritans*, s. 85.

¹³ Spurr, *English Puritans*, s. 82-85; D. Christie-Murray, *A History of Heresy*, Oxford, Oxford University Press, 1989, s. 178

¹⁴ Grimm, *The Reformation Era*, s. 554.

tirmiş ve adeta fiili bir cumhuriyet halinin yaşandığı bir süreci başlatmıştır¹⁵. Bu tarihten sonra kraliyet ordusuyla parlamento güçleri arasında bir iç savaş ortamı yaşanmış ve parlamento bir süreliğine de olsa, mutlak hâkimiyet sahibi olmuştur (1640-1660)¹⁶.

Puritanların mitoslaştırdıkları göçün arka planında siyasi bağlamda etkinliklerini kendileri açısından kabul edilemeyecek derecede yitirmeleri yatmaktadır. Tarihsel sürece dikkat edildiğinde, göçün arttığı 1620 yılların sonu parlamentonun da I. Charles tarafından tatil edildiği sürece denk düşmektedir. Aynı şekilde hararetli göç teşebbüslerinin parlamentonun hâkimiyetinin yaşandığı 1640 ve sonrasında iyiden iyiye zayıfladığı da göz önünde tutulmalıdır¹⁷.

Siyasi durumun yanı sıra Puritanist göçün dile getirilmeyen ekonomik bir sebebi de yok değildi. Bir ada ülkesi olan İngiltere'nin mâli politikası çoğunlukla ticaret ve gümrük gelirleri üzerinden yürütülmekteydi. Bunun yanı sıra kraliyet topraklarından elde edilen gelirler de kraliyetin bütçesine önemli katkılar sağlıyordu. 1620'lere kadar ekonomik bir istikrardan bahsedilse de, bu tarihten sonra sanayideki gerilemeyi tarımdaki düşüş takip etmiştir. Ülkenin ekonomik gücünü zora sokan en önemli durumlardan biri de kuşkusuz savaşlardı. Özellikle XVII. yüzyılda I. Charles dönemindeki savaş maliyetleri hızla artarken, kraliyet bu maliyeti karşılayacak finansmana sahip olmadığından parlamentoyu yeni vergiler için topladı. Bu durum parlamento ile kraliyet arasındaki gerilimin tırmanmasına ve parlamentonun 1640'ta kralın yetkilerini kısıtığını ilan etmesine yol açmıştır¹⁸.

¹⁵ C. Tilly, *Avrupa'da Devrimler*, Yeni Yüzyıl Gazetesi Yay., t.y., s. 187; Hill, *İngiliz Devrimi*, s. 54 Grimm, *The Reformation Era*, s. 557-558; Walker, *A History of the Christian Church*, s. 412

¹⁶ Hill, *Puritanism and Revolution*, s. VII; Spurr, *The English Puritans*, s. 96; Grimm, *The Reformation Era*, s. 559-560,

¹⁷ Spurr, *English Puritans*, s. 92; Foster, *The Long Argument*, s. 107; J. P. Kenyon, *The Wordsworth Dictionary of British History*, London, Wordsworth Editions, 1994, s. 237, 281; A. Delbanco, *The Puritan Ordeal*, London, Harvard University Press, 1989, s. 10-14, 43, 72-73; F. W. Mattox, *The Eternal Kingdom; A History of the Church of Christ*, Arkansas, Gospel Light Publishing, 1961, s. 289.

¹⁸ Belloc, *Charles I*, s. 90-99; Foster, *The Long Argument*, s. 111,112

XVI. yüzyılda VIII. Henry döneminde ilga edilen ve mülklerine el konulan manastırlar, ekonomiye nefes aldırın bir sonuç doğurmuştur. Sonrasında ise endüstride bir gelişme görölmüş ve küçük imalathanelerde bir artış gözlenmiştir. Bu sırada yeni ekonomik faaliyetlere yönelen toprak sahipleriyle tüccarlar arasında yeni bir iletişim şekli ortaya çıkmıştır. Buna paralel olarak toprak gelirleriyle geçinen feodal sınıf kraliyete daha yakın durmaya çalışırken, topraktan vazgeçenlerin oluşturduğu bu yeni orta sınıf siyasi olarak parlamento-yu kendilerine yakın görmüşlerdi. I. Charles savaşıyla kraliyetin elindeki gelirleri sonuna kadar kullanırken parlamento zengin bir orta sınıfın eline geçmişti. Bu durum kraliyetin savaşlardan dolayı yaptığı borçlanmadan kurtulmak için parlamento-yu başvurmasının başka bir nedeniydi¹⁹.

II. Göçün Dinî-Ahlâkî Arka Planı

İngiltere’de Protestanlaşma, Kıta Avrupası’ndan ayrı bir bakış açısıyla yol almış ve neredeyse kilise adına yapılan her şeyde kraliyetin bir etkisi olmuştur. En basitinden VIII. Henry döneminde İngiliz Kilisesinin Roma Katolik Kilisesinden ayrılması bile bir halk hareketi olmaktan çok kraliyet erkiyle gerçekleştirilmiştir. Zira VIII. Henry kendisi için “İngiliz Kilisesi’nin Yegâne Yöneticisi” unvanını kullanarak ve İngiltere’nin en yüce ruhani makamı sayılan Canterbury Başpiskoposluğu’na başpiskopos atamasını kendi yapmıştı. Bu millilik ve tekdüzelik düşüncesi, aynı şekilde Puritan hareketin İngiliz Kilisesi’nden ayrılmadan onu reformasyona uygun hale getirme çabasında görülebilir. Çünkü Puritanlar da kilisenin Katolik unsurlardan arınmış tekdüze Kalvinist ağırlıklı bir reformasyona sahip olmasını ve kraliyetin gözetiminde bulunmasını istemiştir. Dolayısıyla göç olgusunun Puritan düşüncesinde yer etmesinde İngiliz Kilisesi’nin Katolisizm’den arındırılmasının mümkün olmayacağı kanaati de etkili olmuştur²⁰.

¹⁹ Hill, *İngiliz Devrimi*, s. 43-44; Tilly, *Avrupa’da Devrimler*, s. 154-155; Hill, *Puritanism and Revolution*, s. 4, 7-9.

²⁰ A. Maurois, *İngiltere Tarihi*, çev. H. C. Yalçın, İstanbul, Kanaat Kitabevi, 1938, s. 267-268; Latourette, *A History of Christianity*, s.798; Lindsay, *A History of The Reformation*, s. 330; Walker, *A History of the Christian Church*, s. 359.

XVII. yüzyılın başlarında kilise içerisindeki yapılanma yoluyla kiliseyi, dolaylı olarak da halkı Puritanist öze dönüşçü reformasyona yönlendirme gayreti, özellikle Hampton Saray Konferansı sonrasında ahlâki-örfi reformasyon ideali üzerinden devam etmiştir. Böylesi bir girişim, siyasi bağlamda kilise için Puritan zihnin arzuladığı değişikliklerin artık sonuçsuz kalacağı fikrinin neticesidir. Hatta bu konferans Puritanlar arasındaki ilk ciddi ayrışmaya da yol açmış ve bir kısım radikal Puritan ülkeyi terk etmiştir²¹.

Kraliyet düzeyinde etkinliklerini yitiren ve artık İngiliz Kilisesi içerisinde bir neticeye varılamayacağı kanısına varan bu aşırı Kalvinist hareket, reformasyon sürecinin siyasi otorite yoluyla değil de toplumun içinden gelmesi gerektiği düşüncesine yönelmiştir. Bu bağlamda toplumu oluşturan bireylerin hâl ve hareketlerinin dini söyleme uyarlanmasının kurumsal dönüşümü de tetikleyeceği düşünülmüştür. Neticede de kendi vaizleri sayesinde halkın ahlâki bir çöküntü içinde olduğuna, bu durumun bir an evvel düzelmesi ve putperestliğin tezahürü sayılabilecek örf, adet ve sporların bir an önce yasaklanması ve terk edilmesi gerektiğine dair ateşli vaazlar vermeye başlanmıştır²².

Bu süreçte Puritan vaizler sürekli olarak ahlâki bozulmuşluk, örf ve adetlerdeki din dışılıklara vurgu yaparak bunun dini bir yozlaşmaya yol açtığını savunmuşlardır. Bu dönemin öne çıkan durumlarından biri de Sebt günü uygulamalarıydı. Puritanlar, Sebt gününü haftalık bir egzersiz ve bir eğitim olarak algılamış, bunu Tanrı ile insan arasındaki ahit bağlamında, seçilmiş insanın, Tanrı'ya itaatinin bir gösterimi, bir kanıtı saymışlardır. Kötü söz söyleme, sarhoşluk, tembellik, kiliseye gitmeme, dans, futbol, spor ve gezici tiyatrolar Puritanların şiddetle karşı çıktığı ve derhal yasaklanmasını istediği ahlâki ya da örfi uygulamaların başında gelmiştir. İşte bütün bu olumsuz tablonun, öze dönüşçü bir ruhla arındı-

²¹ Spurr, *English Puritans*, s. 68-70; Collinson, *The Elizabethan Puritan Movement*, s. 465.

²² Durston-Eales, "Puritan Ethos", s. 14, 25, 30 Foster, *The Long Argument*, s. 78-82; Sprunger, *William Ames*, s. 22-25.

rılmasına yönelik hararetleli vaazlar verip toplantılar düzenlediler. Öyle ki kilise de çan çalınması dahi, dine daha sonra eklenmiş pagan bir yenilik addedilmiştir²³.

Bu vaaz ve toplantılarla da yetinmeyen Puritanlar, siyasi ve dini otoritelere bu şikâyetlerini içeren dilekçeler sunmuşlardı. 1608’de York kenti idarecilerine şehrin her yakasına Kutsal Kitap otoritesinin ulaştırılması ve Sebt günü yapılan suiistimallerin giderilmesi için başvurmaları buna örnek olarak gösterilebilir. Bunun yanı sıra etkili bir basım-yayın çalışmasına da girişen Puritanlar sanki kilisenin reformasyonunun artık halk kitlelerinin yönlendirilmesiyle olacağını düşünmekteydiler²⁴.

Puritanist ahlâki ve örfi reformasyon uygulamaları ve bu yöndeki teorik çalışmaların bir netice vermesine yönelik umutlar çoğalmışken, I. James tarafından 1618’de İskoçya ziyareti esnasında *Sporlar Kitabı* adlı bir genelge yayınlanmıştır. Bu metin, içerik olarak Puritanların o ana kadar karşısında durdukları ve dinde yenilik saydığı birçok örfi uygulamaya resmiyet kazandırmakta ve hatta kiliseyi bu yönde teşvik etmekteydi. Bu metinde Pazar öğleden sonra dans ve okçuluk gibi bazı spor ve eğlencelerin yapılmasına izin veriliyor ve öğleden sonra kiliseye gitme şartı ortadan kaldırılıyordu. Ancak Puritanlar bu çabalarından vazgeçmeyerek, kraliyete karşı parlamento düzeyinde bazı düzenlemeler yaparak durumu lehlerine çevirmek istemişlerdir. Bu süreçte Puritanist göç hareketinin en önemli fikir adamlarından bir olan John Winthrop birçok yasa teklifi hazırlamıştır. Ancak ilerleyen süreçte Puritanların halkla temaslarını sağlayan vaizlerinin susturulmasına yönelik kralın yayınladığı *Vaizler Talimatnamesi*’ne engel olu-

²³ D. Newton, *Papists, Protestants and Puritans 1559-1714*, New York, Cambridge University Press, 1998, s. 28, 41; Collinson, “Elizabethan and Jacobean Puritanism”, s. 35-36; Adair, *Founding Fathers*, s. 99-100; Spurr, *English Puritans*, s. 72-73.

²⁴ Foster, *The Long Argument*, s. 78-82; Sprunger, *William Ames*, s. 22-25.

namamıştır. Ayrıca, bu yönerge Puritan kitapların basımını da durdurmuştur²⁵.

Dini pratikler bağlamında halka ulaşmada güç kaybına uğrayan hareket, liturjik ve teolojik açıdan İngiliz Kilisesi'ndeki etkinliklerini Arminianlar'ın kiliseye alınmasıyla yitirdiler. Zira kişinin kurtuluşunun özgür eylemleriyle gerçekleşeceğine inanan Arminian düşünce, kurtuluşun önceden seçilmiş olmakla mümkün olacağını savunan kaderci Kalvinist ideolojinin tam karşısında yer almaktaydı. Bu iki grubun en önemli karşılaşması sayılan Dort Sinod'u 1618 yılında Hollanda'da yapılmıştır. İngiliz Kilisesi'nden Kalvinistler'in katıldığı bu sinod Arminian düşünceyi kınayan kararlar çıkarsa da, bu düşüncenin kısa zamanda Kıta Avrupası'nda ve İngiltere'de yayılmasına engel olamamışlardır²⁶.

Puritanlar, I. James döneminin sonlarına doğru Hampton Saray Konferansı sonrasında giriştikleri ahlâki reformasyon teşebbüsü, kraliyetin karşı çıkışlarıyla sekteye uğramıştır. Bunun yanı sıra, bu aşırı Kalvinist gelenek, I. Charles'in tahta çıkışıyla kilise içeri-sindeki konumlarını da yavaş yavaş Kalvinist teoloji karşıtı olan Arminian din adamlarına kaptırmıştır. Puritanist göç hareketinin 1620'lerin sonuna doğru giderek ivme kazanmasında kraliyetin önemli bir rolü vardı. Babasından daha katı bir şekilde kendini mutlak bir monark olarak gören I. Charles, bütün kademeleriyle devletin ya da ülkenin kendi idaresi altında olmasını istiyor ve bu çerçevede aşırı muhalif gördüğü Puritanları kiliseden uzak tutmaya, kiliseye yönelik kanunları kendi kontrolündeki Kilise Temsilciler Meclisi'nden geçiriyordu²⁷.

²⁵ Collinson, "Elizabethan and Jacobean Puritanism", s. 36; Foster, *The Long Argument*, s. 115-116. Durston-Eales, "Puritan Ethos", s. 22-23; Walker, *A History of the Christian Church*, s. 410

²⁶ W. Ames, *The Marrow of Theology*, ed. John d. Eusden, Michigan, Baker Books, 1997, s. 7; D. F. Ottati, "The Reformed Tradition in Theological Ethics", *Christian Ethics: Problems and Prospects*, ed., L. S. Chaill, J. F. Childress, Ohio, The Pilgrim Press, 1996, s.48; Sprunger, *William Ames*, s. 54-58; Acheson, *Radical Puritans*, s. 28; Sprunger, *William Ames*, s. 35; O. Chadwick, *The Reformation*, London, Penguin Books, 1990, s. 230.

²⁷ Spurr, *English Puritans*, s. 81-82; A. Simpson, *Puritanism in Old and New England*, Chicago, University of Chicago Press, 1972, s. 13; J. Eales, "A Road to

Bu dönemin Puritanlar için oldukça zor geçtiğinin göstergelerinden biri de, dönemin ruhban sınıfına dair listelerde bulunan isimlerin karşısına Puritanları işaret eden (P) harfinin konması ve Ortodoks oldukları anlaşılсын diye Anglikanlar için de (O) harfinin yazılı olmasıydı. Bu yolla kral elinden geldiğince, Puritanları İngiliz Kilisesi'nden uzak tutmaya çalışmış, bu ise Puritanların göç hareketinin yoğunluk kazanmasında etkili olmuştu. Bunun da ötesinde I. Charles, Puritanların baskısıyla kiliseden kaldırılan haçların, çanların, altar/sunak masalarının ve benzeri ikona ve tasvirlerin tekrar konmasını sağlamıştı. Bu durum Puritanların I. Charles'i din düşmanı addetmelerinin nedenleri arasında sayılabilir²⁸.

III. Göçün Mitoslaştırılması Boyutu

İngiltere'de reformasyonun kraliyet eliyle olması, İngiliz Kilisesi'nin başından beri sürekli farklılaşan durumlara sahne olmasına sebep olmuştu. Bir dönem Protestan eğilim hâkimken hemen ardından Katolisizm'e keskin dönüşler yaşanmıştı. Bunun en bariz örneği "Kanlı Mary" olarak bilinen VIII. Henry'nin Katolik kızı I. Mary'nin 1553-1558 yılları arasında Protestan unsurları sürgüne zorlamasıdır. Puritan hareketin belki de ilk zorunlu göçü, bu dönemde Calvin'nin Cenevresi'ne olmuştu. Zira I. Elizabeth'in tahta çıkışıyla İngiltere'ye dönen bu aşırı Protestan Kalvinist geleneğin temsilcileri kısa süre sonra Puritan olarak bilinecekti²⁹.

XVII. yüzyılın ikinci yarısının başlarında yoğunluk kazanan Amerika göçünden evvel, bazı Puritanların Kıta Avrupası'na, özellikle Hollanda'ya göçleri söz konusudur. Ancak Avrupa'ya yapılan göçlerden farklı olarak Amerika'ya ya da kendi deyimleriyle Yeni İngiltere'ye gerçekleştirilen Puritanist göç hareketinin geri planında sakladığı siyasi, sosyo-ekonomik ve dini-ahlâki saikleriyle farklılık arz eder. Bunun da ötesinde, göçün karakteristik yapısını be-

Revolution: The Continuity of Puritanism, 1559-1642", ed. C. Durston, J. Eales, *The Culture of English Puritanism*, New York, St. Martin's Press, 1996, s. 203.

²⁸ Chadwick, *The Reformation*, s. 221; Latourette, *A History of Christianity*, s. 819. M. Aston, "Puritans and Iconoclasm, 1560-1660", ed. C. Durston, J. Eales, *The Culture of English Puritanism*, New York, St. Martin's Press, 1996 s. 101-103.

²⁹ Latourette, *A History of Christianity*, 808. W. Haller, *The Rise of Puritanism*, Philadelphia, University of Pennsylvania Press, 1972, s. 9.

lirleyen etkin nedenlerden biri de, bu göçün yeni bir dünya hayali üzerine kurulu olmasıdır. Puritanlar için Amerika, sadece Kutsal Kitap merkezli öze dönüşçü bir mantıkla düzenlenecek ve bütün kurumlarıyla kendilerinin yön vereceği adeta bir vatan ve bir sığınma yeri mesabesindeydi. Zira orada Puritanları dini-siyasi konularda engelleyecek ne bir İngiliz Kilisesi ne de kraliyet vardı. Bu durumu, Tanrı'nın sadık kulları olmalarına atfen kendileri için Tanrı'dan bir bağış, bir lütuf olarak gördüler³⁰. Bu hayalin temelinde özgürlük arayışı yatmaktadır. Bizzat kendilerini bağımsız olarak hissedebilecekleri eşsiz bir yer olarak idealize ettikleri Amerika, onların politik, ekonomik ve dini bağlamda özgürlüğü tadeacakları yeni dünyanın kendisiydi. Zira İngiltere'de sosyo-politik özellikle dini ve ahlâki açıdan istediklerine ulaşamamışlardı³¹.

Yukarıda zikredilen siyasi, sosyo-ekonomik, dini ve ahlâki arka planların göç öncesi ve esnasında yadsınamayacak bir tesiri olmasına karşın, dönemin Puritan edebiyatına bakıldığında durum hiç de böyle değildir. Hareketin önderlerine göre, İngiltere günah deryası içinde yüzen ve bundan dolayı kısa zaman sonra Tanrı tarafından yok edilecek bir ülke konumundadır. Bundan da öte, kendilerine Tanrı'nın sadık kulları olarak da bir misyon yükleyen hareket, gerçek dinin yaşanacağı bir toprağa göç etmenin kendilerinin öncülüğünde yapılması gerektiğine inanmaktadır. Bu haliyle Puritanlar üzerlerindeki siyasi ve kilise kaynaklı dini baskıyı bertaraf etme hatta bundan pay çıkarma yoluna gittikleri görülmektedir. Bu söylemin somut dayanakları arasında kilisede Kalvinist-Puritanist teoloji karşıtı olan Arminian yapılanma, ahlâki reformasyon bağlamında arzulanınların kraliyet eliyle, *Sportlar Kitabı* gibi, önüne geçilmesi ya da İngiliz Kilisesi'nde Puritanlarca Katolisizm'in en bariz göstergesi olan episkopasinin devam edişi gösterilebilir³².

³⁰ Mattox, *The Eternal Kingdom*, s. 277; Acheson, *Radical Puritans*, s. 12; Ames, *The Marrow*, s. 4, 9; Sprunger, *William Ames*, s. 29, 31-33.

³¹ G. Weaver, A. Mendelson, *America's Midlife Crisis: the Future of a Troubled Superpower*, Boston, Intercultural Press, 2008, s. 79-80.

³² A. Delbanco, *The Puritan Ordeal*, s. 10-14, 43, 72-73; Mattox, *The Eternal Kingdom*, s. 289.

Puritanist göç hareketinin 1620'lerde I. James'in baskılarıyla başlamış olsa da, kitlesel bir hâl alışı, 1630'lu yıllara, özellikle I. Charles'in Parlamento'yu tatil etmesinin ertesine rast gelmektedir. O dönemde Amerika'nın Mayflower ve Plymouth kıyılarında, özellikle 1628'de Massachusetts'de, İngiltere ve Hollanda'dan gelen Puritanlar, koloniler kurmuşlardı. Ancak büyük göç 1630'da John Winthrop'un önderliğinde *Arbella* gemisinin Amerika'ya doğru yol almasıyla başladığı söylenebilir. Zira dönemin en önemli Puritan simaları, kendi durumlarını Kutsal Kitap'ta geçen göç ve benzeri durumlarla özdeşleştirmeye, Puritan sempatizanları yeni bir dünya hayaline razı etmeye, belki de İngiltere'nin yakında Tanrı'nın gazabına uğrayacağı teziyle korkutmaya başladılar. Aslında dönemin İngiltere'sinde sosyo-ekonomik durumunun pek iç açıcı olmayışı da mitolojik söylemin kabul görmesine yol açtı. Bu süreçte yayın faaliyeti halkla temasın en kayda değer aracıydı. İşte bu metinler çerçevesinde bir mitolojik göç kurgusu oluşturuldu³³.

Amerika'ya göçün mitoslaştırılması hususunda dönemin öne çıkan simalarından biri John Winthrop'tu. Ona göre İngiltere'nin içinde bulunduğu durumdan kurtuluşun tek yolu, bir günah bataklığına dönen bu ülkeyi terk etmektir. Zira artık düzelmeyecek bir hâl alan İngiltere'ye Tanrı'nın gazabı yakındı. Buradan da anlaşılacağı üzere, Puritan hareket artık "ileri reformasyon"u yapacak güç noktalarını tek tek yitirdiğinden kendince bir çıkış, bir kurtuluş peşine düşmüştü. Örneğin Anglikan din adamlarının baskılarına maruz kalan Puritan bir vaiz ve hareketin önde gelenlerinden biri olan Richard Matter Amerika'ya ulaştığında, İngiltere'de yok olmaktan kurtulduğu için Tanrı'ya şükretmişti. Aynı şekilde, sonraki Puritanlar arasında "Yeni Kudüs'ün Amerikan Nehemya'sı" diye bilinen Winthrop'ta Tanrı'nın kendilerinin yanında olduğunu, Yeni İngiltere'nin bir bağış olduğunu hatta "bir tepenin başına kuracakları şehrin", insanları kendisine hayran bırakacağını dile getiri-

³³ Foster, *The Long Argument*, s. 75,109, 115-116; Walker, *A history of the Christian Church*, s. 412; Sprunger, *William Ames*, s. 7; F. J. Bremer, *John Winthrop: America's Forgotten Founding Father*, Oxford, Oxford University Press, 2003, s. 187-188.

yordu³⁴. Bu bağlamda da Puritan vaiz ve yazarlar, özellikle Eski Ahit peygamberlerinin göç hikâyeleriyle kendi yaşamlarını ortak bir payda olarak aksettirmeye ve göçe dini daha doğrusu mitolojik bir çerçeve çizmeye çalıştılar³⁵.

Amerika'ya göçün mitolojik bir ideal haline dönüştürülmesine birçok örnek verilebilir. Örneğin İlyas peygamber'in putperestlikte ısrar eden ve onu öldürmeye çalışan kavminden kaçıışı ve daha sonra tekrar Tanrı tarafından gönderilmesi, kendilerini göç olgusuna adanmış Puritan vaizlerin dilinden düşmüyordu³⁶. Zira onlar da bir süreliğine bu günahkâr ülkeyi terk etmeyi ve nihayetinde gerçek dini yeniden tesis için geri dönmeyi telkin ediyorlardı. Eski Ahit kaynaklı bu hikâye bağlamında Puritanlar, dini açıdan bir düşüş yaşayan İngiltere'nin yerine Mesih'in onlar için her açıdan uygun olan Yeni İngiltere'yi yarattığına inanıyorlardı³⁷.

Winthrop ve çevresindekilerin kullandığı bir diğer kutsal metin pasajı da Lut peygamberin yaşadığı Sodom ve Gomora'daki halkın Tanrı'ya karşı işledikleri büyük günahlar nedeniyle ateşli kükürtle cezalandırılmaları sahnesiydi³⁸. Puritanlar bu halkın acı sonunu, vaaz ve yazılarının hareket noktası olarak alıyorlardı. Adeta İngiltere'nin bir Sodom, bir Gomora olduğunu ve bu lanetlenmiş ülkeden Lut peygamber ve ona inananlar gibi bir an evvel kaçmak gerektiğini vaaz ediyorlardı³⁹.

Bu dönemin Protestanları, içinde buldukları tarihi, adeta kozmik bir tarih olarak algılıyor, kutsal metinlerde bahsi geçen

³⁴ R. Middlekauff, *The Mathers : Three Generations of Puritan Intellectuals, 1596-1728*, Berkeley, University of California Press, 1999, s. 20-21; Weaver, Mendelson, *America's Midlife Crisis*, s. 1-2; Bremer, *John Winthrop*, s. 383.

³⁵ C. K. Shipton, "The Hebraic Background of Puritanism", *American Jewish Historical Society Publications*, sa. 47, 1957-1958, s. 144; Foster, *The Long Argument*, s. 75,109. Ayrıca böylesi bir durumun ya da olayın mitoslaştırılması ile ilgili olarak bkz. M. Eliade, *Ebedî Dönüş Mitosu*, çev., Ü. Altuğ, Ankara, İmge Kitabevi, 1994, s. 17-18, 47, 56; M. Eliade, *Mitlerin Özellikleri*, çev. S. Rifat, İstanbul, Om Kuram Yay., 2001, s. 184-185.

³⁶ *I. Krallar*. 19:1-21.

³⁷ Weaver, Mendelson, *America's Midlife Crisis*, s. 88-89; Bremer, *John Winthrop*, s. 191-192; Foster, *The Long Argument*, s. 111,112.

³⁸ *Yaratılış* 19:1-29.

³⁹ Durston-Eales, "Puritan Ethos", s. 17; R. Middlekauff, *The Mathers*, s. 30.

olağanüstülükleri zamanlarına uyacak şekilde yeniden kurguluyorlardı. Zira birçok metinde Eski Ahit'te yer alan cezalandırma sahneleri İngiltere'ye uyarlandı. Mesela Hezekiel Kitabının 9. bölümünde yer alan Tanrı'nın Yerusâlim'deki günahkârları cezalandırması hikâyesi zikredilmekte ve Tanrı'nın kendileriyle ahitleştiği ancak onların buna riayet etmedikleri vurgusu İngiltere'yle özdeşleştiriliyordu⁴⁰.

Parlamentonun işlevini yitirdiği 1630'da, Puritan vaizler artık İngiltere için yapılacak bir şeyin kalmadığını telkin ediyor, dahası Fransız istilasının yakın olduğunu ileri sürüyorlardı. Dönemin bir diğer ünlü Puritan aktivisti ve ideologu Thomas Hooker, Puritanist göçün mitoslaştırılmasına katkı sağlayacak vaazlar veriyordu. Hooker, Musa'nın, zulümden dolayı Mısır diyarını terk etmesine paralel olarak, hitap ettiği kitleye kraliyetin ve mevcut kilisenin zulmünden kaçmanın teolojik bir dayanağı olarak Eski Ahit'in "Çıkış" bölümünü gösteriyordu⁴¹. Zira ona göre, gelecek beş yıl içerisinde İngiltere'de kilisenin içinde bulunduğu durumdan dolayı Tanrı tarafından bir felakete cezalandıracaktı. Bu mitolojik benzeştirmesine bir yenisini Puritan aktivist, Nuh tufanının da kendilerinin durumuyla uyduğu ve dolayısıyla göçün artık bir Tanrı buyruğu niteliği kazandığını düşünüyordu⁴². Bunun ötesinde Amerika'nın ya da Yeni İngiltere'nin Tanrı tarafından Nuhların ve Lutların bir sığınağı olarak tasarlandığını öne sürüyordu. Zira onlar İbrahim'in ahidinin kendileri tarafından devam ettirildiğini, dolayısıyla buna sadık kalmak adına İngiltere'nin terk edilmesini telkin ediyorlardı⁴³.

1630'larda mitolojik unsurlarla geliştirilerek kitlesel bir hâl alan Puritanist göç hareketi, İngiltere'deki Puritan varlığın tamamının Amerika'ya göç etmesini sağlamamıştır. İç savaş sürecinde bu durum kendisini açıkça ortaya koymaktadır. Göç hareketine katılmayan Puritanlar parlamentonun yönetimi ele geçirmesine de-

⁴⁰ Middlekauff, *The Mathers*, s. 22-23.

⁴¹ *Çıkış* 6: 1-13; 12:31-51.

⁴² *Yaratılış* 6:1-22; 7:1-24.

⁴³ Foster, *The Long Argument*, s. 27, 110, 124; R. Middlekauff, *The Mathers*, s. 49.

ğın baskıya maruz kalsa da, İngiliz Kilisesi'ne dair idealinden vazgeçmedi ve mesela iç savaş sürecinde de kilise için uygun gördüğü değişiklikleri yapmaya çalıştı. Aynı zamanda yukarıda zikredilen mitoslaştırma girişimi kendisini iç savaş esnasında da gösterdi. Öyle ki her zafer ve yenilgi için Kutsal Metin referanslı telkinler dilden dile dolaşmıştı⁴⁴.

Sonuç

Burada, değişen şartlara uyum sağlayamayan Puritanların, yaşadıkları çağı bir bakıma mitoslaştırarak içinde buldukları durumdan kurtulmaya çalıştıkları görülmektedir. Tarihsel olarak bakıldığında ise bu mitoslaştırma faaliyetinin Puritanist göçün yoğunlaşmasında yaptığı etki tezahür etmektedir.

Puritan hareket göç olgusunun güçlendiği sürece değin kilise içerisinde kalmayı kendine temel ilke olarak seçmiş ve teolojik ve pratik vurgularını buna göre belirlemiştir. Ancak İngiliz Kilisesi'nde Puritanlar açısından bir tıkanma nedeniyle, Puritanlar yeni bir teolojik argüman ortaya koyarak mevcut sistemlerine bir açılım getirme yoluna gittiler. Puritanların bu dönemde girdiği çıkmaza yönelik ürettiği teolojik çözüm adeta hareketin yeniden canlanmasına yol açmıştır. Zira bu göç söylemi, Puritan düşüncesinin yerellikten kurtulmasına ve bir dünya algısı geliştirmesine neden olmuştur.

Amerika'nın el değmemiş topraklarına ayak bastıklarında buranın kendileri için yaratıldığını düşünen Puritanlar, artık kendilerinin Tanrı tarafında görevlendirildiklerine ve yeni bir dünya kurma görevinin kendilerine verildiğine inandılar. Göçün bizzat kendisi mitoslaştırılırken aynı zamanda hareketin müntesipleri daha da ileri giderek Amerika'nın ya da Yeni İngiltere'nin kendisini de bir mit olarak algıladılar. Kendilerini bu mitolojik veya kozmik tarihin baş aktörü olarak gören Puritan hareket mensupları hayatın her safhasını Kutsal Metin referansları çerçevesinde düzenleme çabası içinde oldular.

⁴⁴ Cliffe, *Puritans in Conflict*, s. 19-21, 53-56; Hill, *İngiliz Devrimi*, s. 19-21 Spurr, *The English Puritans*, s. 112-113; Newton, *Papists, Protestants and Puritans*, s. 50, 53.

Buradaki önemli sonuçlardan biri de, Puritan düşüncesinin İngiltere'nin siyasi ve sosyo-ekonomik açıdan güç kaybettiğinin aşikâr olmasına rağmen, mevcut olumsuzlukları yeniden mitolojik bir tarih algısıyla yorumlayabilmesidir. Ortaya atılan bu mitolojik yorum tarihsel olarak başarıya ulaşmıştır. Zira bunun başarılı olduğunu sadece Amerika'ya yapılan göçte değil aynı zamanda İngiltere'de kalan Puritan kamuoyunun bu mitoslaştırma yorumunu sivil savaş sürecinde ne denli ustaca kullanmasında görmek mümkündür.

A Migration Which a Mythological Memory Guides: the Movement of Puritanist Migration

Citation/©: Alıcı, Mehmet, (2008). A Migration Which a Mythological Memory Guides: the Movement of Puritanist Migration, Milet ve Nihal, 5 (3), 303-321.

Abstract : This article is aimed to study the background of the Protestant Puritanism migration to America which intensifies in 1630s and the period of mythologization of that migration in England. Herein, the existence of the socio-political and religious-ethical reasons in the background of desire of migration is dealt with. In this context, the opposition period between Puritans and Royalty is mentioned in different aspects. To get worse this disagreement was caused to lose the Puritan movement in the respect of political and religious and was required to find a way out, immediately. In this matter, Puritans put the idea of migration to America. Since, according to them living in England was impossible. Migration, as a way of escape from pressures, was discussed in the mythological dimension by reckoning without political, religious, social and ethical situations. The references of this mythological discourse are originated in the Old Testament. The Puritans, regarding their life in England as stories in the Old Testament which narrate the divine punishments, leaving the prophets of their tribes and so on, transformed migration to America to a myth.

Key Words: Puritanism, Anglican Church of England, America, Migration, mythologization, Old Testament.

